

**מצוות המלך
דברים
פרק יז' פס' יד'-כ'**

דודי זינגר

הערה:

תפקידי השופט והנביא הם המשך תפקידיו המובהקים של משה - משה מוגדר בתורה כשופט וכנביא. בהשוואה לאלו, תפקיד המלך הוא תפקיד מנהיגותי חדש לגמרי.

הבעיה האמונית בשלטון המלך:

תפקיד המלך הוא תפקיד של שלטון, שלטון האדם (האזרחים משתעבדים לרצון המלך), ובמובן הזה הוא יכול להיות הניגוד הגדול ביותר לשלטונו של הקב"ה על עם ישראל.

כך אנו לומדים מדברי ה' אל שמואל (שמו"א ח, ז)

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל [...] כִּי לֹא אֶתְּךָ מָאֲסוּ כִּי אֶתִי מָאֲסוּ מִמֶּלֶךְ עָלֵיהֶם".

הערה:

פרשיית המלך סובבת כולה סביב ההגבלות שימנעו את התנשאותו של המלך, פן יציג עצמו כאלטרנטיבה לשלטונו של ה' כפי שאנו מוצאים רבות אצל המלכים בתנ"ך ומחוצה לו.

הערה:

שלטון מלך דומה לשיטת הממשל שהייתה נהוגה בעת העתיקה ובימי הביניים, ובני ישראל בבואם לשמואל מזכירים עובדה זו בבקשתם למלך משלהם (שמואל א פרק ח')

ד וַיִּתְקַבְּצוּ, כָּל זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיָּבֹאוּ אֶל-שְׁמוּאֵל, הֲרֻמָּתָה. ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, הֲנֵה אֶתְּךָ זְקֵנֹתָ, וּבְנֶיךָ, לֹא הֵלְכוּ בְּדַרְכֶיךָ; עֲתָה, שִׁימָה-לָנוּ מֶלֶךְ לְשֹׁפְטֵנוּ--כְּכָל-הַגּוֹיִם.

במובן הזה, פרשת המלך בספר דברים הוא נקודת בירור מובהקת של המעבר מהשלטון הנסי לשלטון ה"טבעי".

"ואמרת... שום תשים" - המלכת מלך היא רשות או מצווה?

יד פי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת
אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתי:

טו שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך
לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

הערה: פתיחת פרשת המלך המרכזת את מצוות המלך, כתובה בסגנון של בחירה
"ואמרת", כלומר עד שעם ישראל לא יבקש, נראה שאין חובה למנות מלך, אלא רשות,
רק אם מבקשים.

הערה: בפס' טו' נראה שיש ציווי לשים מלך שכתוב: "שום תשים עליך מלך..." כלומר
בחירת מלך היא מצווה ולא רשות.

שאלה: האם מינוי המלך תלוי ב"ואמרת"? כלומר הציווי הוא רשות וממנים מלך רק
במידה והעם מבקש זאת? שמינוי המלך הוא חובה שעל עם ישראל לקיים עם
כניסתם לארץ ישראל " שום תשים עליך מלך"?

תשובה:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין כ ע"ב: מחלוקת.

לפי דברי ר' יהודה בתלמוד יש מצוות עשה למנות מלך,

לפי ר' נהוראי זו לא מצווה לכתחילה אלא יש להם רשות למנות מלך .

רבי יהודה אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך,
ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה.

רבי נהוראי אומר: לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן [בקשת המלך
מנוסחת על ידי העם כתרעומת/כתלונה], שנאמר "ואמרת אשימה עלי מלך
[ככל הגוים אשר סביבתי]".

רמב"ן הולך לשיטתו של ר' יהודה בתלמוד וחושב שמינוי מלך היא – מצוות עשה- יש חובה למות מלך.

ואמרת אשימה עלי מלך -

על דעת רבותינו: כמו 'ואמור אשימה עלי מלך', והיא מצות עשה, שיחייב אותנו לומר כן אחר ירושה וישיבה, כלשון 'ועשית מעקה לגגך' (להלן כ"ב, ח), וזולתם.

"ואמרת" – רמב"ן רואה בניסוח של התורה "ואמרת" חלק מהמצווה. לדבריו העם צריך לבקש למנות מלך.

והזכיר "ואמרת", כי מצווה שיבואו לפני הכהנים הלויים ואל השופט ויאמרו להם: רצונו שנשים עלינו מלך:

הערה: " ... וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכֹל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבְתִי : – לפי רמב"ן הנימוק "ככל הגויים" אינו חלק מהמצווה, אלא רמז שכך הם יבקשו (בימי שאול), שאין סיבה להוסיף ולכתוב את הנימוק שבקשת בני ישראל למלך היא בשביל להיות ככל הגויים, ולכאורה מדובר בתוספת מיותרת, אלא שיש כאן רמז שבעתיד שיבקשו בני ישראל מלך משמואל הנביא הם ינמקו את הסיבה לבקשה היא בשביל להיות ככל הגויים.

ולפי דעתי (דעת רמב"ן), עוד, שגם זה מרמיזותיו על העתידות, שכן היה כששאלו להם את שאול אמרו לשמואל (שמואל א ח', ה): "שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגויים". וכן כתוב שם (פסוק כ): "והיינו גם אנחנו ככל הגויים ושפטנו מלכנו" וגו'.

כי מה טעם שתאמר התורה במצווה "ככל הגויים אשר סביבותי"? ואין ישראל ראויים ללמד מהם ולא לקנא בעושי עוולה! אבל זה רמז לעניין שיהיה, ולכך באה הפרשה בלשון הבינוני, כאשר פירשתי כבר:

שאלה: מה הקושי על שיטת הרמב"ן מהמילים " ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגויים אשר סביבתי"?

תשובה: לפי לשון התורה נראה שאין חובה לשים מלך והדבר תלוי ברצון העם שכתוב " ואמרת אשימה עלי מלך..." , כלומר אם העם לא מבקשים מלך אין חובה למנות מלך?

שאלה: כיצד מישב (מתרץ) הרמב"ן את הקושי?

תשובה הרמב"ן: הציווי הינו חובה על העם לבקש מלך ורק לאחר שהם מבקשים יש למנות את המלך.

הערה: לפי הרמב"ן המילים "אשימה עלי מלך ככל הגויים" הם לא חלק מחובת העם לומר לפני בקשתם להמליך מלך, אלא רמז שכך יהיה בעתיד כפי שהיה בעת בקשת העם משמואל הנביא למנות מלך.

ספורנו: הולך לשיטת רב נהוראי- מינוי מלך היא **מצוות רשות**, בדומה לציווי "אשת יפת תואר" שהיא מצוות רשות למי שמתאהב בעת מלחמה באישה השייכת לעם בו בני ישראל נלחמים, שיש ציווי לאותו אדם כיצד מותר לו לעשות זאת וכמו ש"אשת יפת תואר" היא רשות ולא חובה, כך גם מצוות מינוי מלך.

והיה הרשות במנוי המלך כמו שהיה הרשות ביפת תואר, אשר רמז שסופו לשנאתה ולהוליד ממנה בן סורר ומורה, כמו שקרה לדוד בדבר אבשלום.

הערה: הספורנו מציין שיש מכנה משותף נוסף בין מצוות רשות "מינוי מלך" ומצוות רשות "אשת יפת תואר" שבשניהם סופם שיסתיימו לא טוב כפי שאשת יפת תואר הביאה להולדת אבשלום בנו של דוד שמרד בדוד והוריד אותו מהמלוכה. ('אמו של אבשלום הייתה מעכה בת תלמי מלך גשור, ממלכה קטנה בגבול)..

הערה: הספורנו מסביר שהציווי למינוי מלך הוא רשות ותוצאה של בקשה מצד בני ישראל שיתעקשו (יקשו עורף) למנות מלך, למרות שזאת שיטת שלטון שאיננה רצויה המביאה למצב בו השלטון עובר מאב לבן בניגוד להנהגתו של השופט אשר לא עוברת לבנו, ורק במצב בו התעקשו עם ישראל עליהם יהיה למנות את המלך לפי ציווי התורה, ולמנות אדם ראוי וכשר שיבחר על ידי ה'.

אשימה עלי מלך ככל הגוים. שתהיה המלכות לו ולזרעו לא כענין השופטים שהיה השופט מולך הוא בלבד אבל לא זרעו אחריו. ועל מינוי שופט למלך בזה האופן נצטוו בביאתם לארץ כאמרו "ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה" (במדבר כז, יז). אמנם שיהיה כמלכי הגויים מחזיק במלכות הוא וזרעו נמאס אצל האל יתברך. אבל צוה שכאשר יקשו ערפם להעמיד להם מלך בזה האופן, לא יבחרו אלא אדם כשר שיבחר בו ה' (פסוק טו), ולא יעביר ישראל על דת, ושלא יהיה איש נכרי (שם), אף על פי שיהיה אדם כשר, ואף על פי שיהיה גיבור ואיש מלחמה. וכאשר חטאו בשאלת המלך שימלוך הוא וזרעו ככל הגוים (שמואל - א ח, ה), היה העונש עליהם בתקלות הקורות להמון בשביל המלך כאמרו "וצעקתם ביום ההוא מפני מלככם אשר בחרתם לכם, ולא יענה ה' אתכם ביום ההוא" (שם שם פסוק יח), וכאמרו "אתן לך מלך באפי, ואקח בעברתי" (הושע יג, יא). ההבדל בין שלטון שופט לשלטון מלוכה: העברת השלטון בירושה מאב לבנו.

שאלה: לפי הספורנו מהי דרך ההנהגה הרצויה לעם ישראל?

תשובה: לפי הספורנו דרך ההנהגה הרצויה על עם ישראל היא שופט המנהיג את העם בעצמו, כאשר השופט לא מעביר את ההנהגה לבנו בירושה, כמו שמשא לא העביר את ההנהגה לבניו (בניגוד להנהגתו של מלך אשר מוריד את הממלכה לבניו אחריו)

מצוות המלך:

הערה: מצוות המלך מחולקות למצוות עשה ומצוות לא תעשה:

מצוות עשה:

המלך מחויב בכתיבת ספר תורה בנוסף לספר התורה שכל אדם מחויב לכתוב.

(הערה:) (לא בחומר הבגרות) האם גם היום יש מצווה לכתוב ספרי תורה? מטרת כתיבת ספר תורה לפי הרא"ש היא, שיהיה לכל אדם ספר תורה ללמוד בו. משום כך כתב הרא"ש)ה' ספר תורה א, (שכיום, שלא נוהגים ללמוד בספרי תורה, אפשר לצאת ידי חובה בכך שקונים חומשים, משניות, ספרי גמרא ומפרשים).

מצוות לא תעשה:

- לא להרבות סוסים- " רק לא ירבה לו סוסים...."

- לא להרבות נשים- " ולא ירבה לו נשים"

- לא להרבות בכסף ובזהב- " וכסף וזהב לא ירבה לו מאד"

טז רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס ו' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד: יז ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד: יח והיה כשבתו על פסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הפהנים הלויים: יט והיתה עמו וקרא בו כל מי חיו למען ולמד ליראה את ה' אלהיו לשמר את כל-דברי התורה הזאת ואת-החקים האלה לעשתם: כ לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימיו ושמאול למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל:

שאלה:

מדוע למלך אסור להרבות סוסים, נשים כסף וזהב?

תשובה:

א. 1. הסיבה שאסור למלך להרבות סוסים לדעת רש"י היא שהסוסים מקורם ממצרים וריבוי רכישת הסוסים יחזק את הקשר והתלות במצרים ועלול להביא להחזרת העם למצרים.

נשים לב! רש"י מגדיר את כמות הסוסים שמותר שיהיו למלך והוא לפי גודל צורכי הצבא שלו.

לא ירבה לו סוסים - אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם. כמה שנאמר בשלמה, 'ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמישים ומאה' (מלכים א, י כט):

2. הסיבה שאסור למלך להרבות סוסים לדעת הרמב"ן היא שהדבר יביא לתחושת עוצמה וגאווה אצל המלך. שיבטח בכוחו ועוצמתו וישכח שכוחו מגיע מה'.

לא ירבה לו סוסים - ... ויתכן שדרך הכתוב, כי הזהיר לא ירבה לו סוסים אפילו מארצו ומארץ שנער או בדרך סחורה המותרת, שלא יבטח על רכבו כי רב ועל פרשיו כי עצמו מאוד, אבל יהיה מבטחו בשם אלוהיו...

הערה:

לדעת הרמב"ן יש שני איסורים שונים בפסוק האחד שלא להרבות סוסים והשני שלא לגור במצרים ישיבת קבע.

” רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה :

לדעת רש"י יש בפסוק איסור אחד:

רק לא ירבה לו (בשביל שלא) ולא ישיב את העם מצרימה

הערה: הסיבה שהרמב"ן לא מסכים עם פירוש רש"י שהסיבה שאסור למלך להרבות סוסים שהדבר יביא אותו לרדת למצרים, היא שלדעת הרמב"ן אין איסור לרדת למצרים בשביל מסחר (כפי שמופיע בירושלמי) והאיסור הוא רק במגורי קבע במצרים.

ב. הסיבה שאסור למלך להרבות נשים מופיע בכתוב, על מנת שלא יסור לבבו, המלך צריך להיות עסוק בהנהגת העם וריבו נשים יביא אותו להיות עסוק בענייני ביתו.

נשים לב! רש"י לומד שמותר למלך שיהיו לו עד 18 נשים שכתוב אצל דוד בזמן שהיו לו 6 נשים " ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה", כלומר הנביא אומר לדוד מותר לך להוסיף כהנה (עוד מהמספר שיש לך עכשיו, כלומר עוד 6) וכהנה (כלומר עוד 6). מותר שיהיו לך עוד פעמיים (פעמיים כתוב כהנה) ממה שיש לך עכשיו סה"כ 18 (6 עכשיו ועוד 6 ועוד 6).

ולא ירבה לו נשים - אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה (שמואל ב, יב ח):

ג. הסיבה שאסור למלך להרבות כסף וזהב כתוב בתורה והיא שלא יבוא לידי גאווה בעושרו הגדול. (לבלתי רום לבבו) ושלא יבוא לידי מידת בטחון גדולה שתגרום לא להסיר מבטחו בה'.

נשים לב! רש"י מגדיר את גבולות האיסור בריבוי כסף וזהב שמותר שיהיה למלך כסף בזהב לפי צורכי הארמון.

וכסף וזהב לא ירבה לו מאד - אלא כדי ליתן לאכסניא [לאפסניא]:

שאלה: מה מסמל ריבוי הסוסים?

תשובה: הסוסים שמשו בדרך כלל לצורכי צבא, ריבוי סוסים מראה על כח ועוצמה.

שאלה: מה מסמל ריבוי נשים?

תשובה: נישואי מלך היו בדרך כלל מסיבות דיפלומטיות של יצירת קשרי בין המלך לאב הכלה, ריבוי נשים מסמל עוצמה וחוזק של המלך עם בעלי הכוח, מעל 18 נשים מראה על קשרים רבים מעבר לממלכות הקרובות אל המלך.

שאלה: מה מסמל ריבוי כסף וזהב?

תשובה: הכסף והזהב מסמלים עצמאות ועוצמה כלכלית.

הערה: ריבוי סוסים, נשים, כסף וזהב היו דברים אותם המלכים רצו להגדיל ולהרבות בגלל שהם מראים ומסמלים את עוצמתם, הגבלת המלך בישראל נגעה בדיוק בנקודה זו, והיא הגבלת תחושת העוצמה מתוך הבנה שיש בכך סכנה לנטישת ה' מתוך גאווה ורום לבב.

מצוות עשה כתיבת ספר תורה:

יח וְהָיָה כְּשִׁבְתֶּךָ עַל פְּסָא מִמְּלַכְתְּךָ וְכָתַב לְךָ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מִלְּפָנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:

הערה: ".... וְכָתַב לְךָ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה" רש"י לומד מהמילה "משנה" שהמלך מצווה לכתוב שני ספרי תורה משנה=שתיים. ספר תורה אחד כמו כל האנשים וספר תורה נוסף. אחד שמור בבית גנזיו והשני עמו הוא נכנס ויוצא.

רש"י [יח]:

וכתב לך את משנה התורה - שתי ספרי תורה.

אחת שהיא מונחת בבית גנזיו. ואחת שנכנסת ויוצאת עמו...

פסוק כ':

לְבַלְתִּי רוּם לָבְבוּ מֵאַחֲיוּ וּלְבַלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמִים עַל מְמַלְכְּתוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל:

הערה: רש"י מדייק את ציווי התורה על המלך שלא יסור מהמצוות (שלא יחטא), ואומר רש"י שהציווי מתייחס גם למצוות קלות כמו ציווי שישמע מהנביא ולא רק לחומרות.

ולבלתי סור מן המצוה - אפילו מצווה של קלה נביא.

הערה: רש"י מדייק מהברכה למלך שישמור את מצוות ה' שיאריך ימים, מה יקרה למלך שלא ישמור את מצוות ה', אותו מלך לא יאריך ימים.

דרך לימוד זו נקראת מכלל הן אתה שומע לאו, כלומר ממה שכתוב שיקרה במקרה חיובי אתה יכול ללמוד מה יקרה במקרה שלילי

למען יאריך ימים - מכלל הן אתה שומע לאו.

הערה: רש"י מביא דוגמה למקרה בו מלך לא הקשיב לציווי הנביא (למצווה קלה), שנענש והתקצרו ימיו וימי מלכותו.

וכך ראינו אצל שאול המלך שציווה אותו שמואל הנביא שיחכה לו שבעה ימים ושלא יתחיל לעלות עולות עד שאגיע אליך בעוד שבע ימים, ושאל לא חכה עד סוף היום השביעי, והקריב את העולות לפני שמואל אגיע, שמואל אגיע וראה ששאל המלך לא הקשיב לו, אמר שמואל לשאל בגלל שלא שמעת לציווי שלי תעניש וימיד וימי מלכותך יתקצרו, ומתוך מקרה זה אומר רש"י נלמד מה יקרה למלך שלא ישמע בקול הנביא.

וכן מצינו בשאל שאמר לו שמואל "שבעת ימים תוחל עד בואי אליך" (שמואל א' י, ח) להעלות עולות וכתוב "ויוחל שבעת ימים" (שמואל א' יג, ח) ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה עד שבא שמואל ואמר לו "נסכלת לא שמרת" וגו' "ועתה ממלכתך לא תקום, (שם יג, ז - יד). הא למדת, שבשביל מצווה קלה של נביא נענש.

לסיכום רש"י פסוק כ': באמירה החיובית "למען יאריך ימיו" רומזת התורה שאם המלך לא ישמור את המצווה הרי שהוא לא יזכה להאריך ימים בתפקידו כמלך. לכך מכוון רש"י בדבריו - מכלל הן, אתה שומע לאו.

כ לְבַלְתִּי רוּם לְבָבוּ מְאֻחָיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יְמִין וְשִׁמְאוֹל לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל:

הערה: למלך יש סיבות רבות לגאווה, ובכל זאת התורה אוסרת עליו להתגאות שנאמר " לְבַלְתִּי רוּם לְבָבוּ מְאֻחָיו", הרמב"ן לומד מאיסור זה "קל וחומר", אם על המלך שיש לו סיבה לגאווה חל איסור להתגאות, קל וחומר שהאיסור לגאווותנות חל על כל אדם שאינו נמצא במעמד כמו המלך.

הערה: הרמב"ן מסביר את הטעם לאיסור להתגאות, לדבריו הגאווה היא מידה רעה בעיני ה', אצל כל אדם וכן במלך, כי מידת הגאווה מבטאת את המחשבה אצל האדם המתגאה שהוא מעל כולם, אך האמת היא שרק לה' לבדו הגדולה והרוממות, ולו לבדו התהילה, והאדם צריך להלל ולשבח את ה' ולא את עצמו.

רמב"ן [כ]:

לבלתי רוס לבבו מאחיו-

נרמז בכאן בתורה איסור הגאות,

כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב, וכל שכן האחרים שאינן ראויים לכך,

כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירונו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו.

כי הגאווה מידה מגונה ונמאסת אצל האלוהים אפילו במלך,

כי לה' לבדו הגדולה והרוממות, ולו לבדו התהילה ובו יתהלל האדם.

כעניין המבואר על יד המלך שלמה (משלי טז, ה): "תועבת השם כל גבה לב",

וכתיב (ירמיה ט, כג): "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וגו'

שאלה: מדוע יש צורך להזהיר במיוחד את המלך על איסור גאווה?

תשובה: לדעת הרמב"ן יש צורך באזהרה מיוחדת למלך על איסור הגאווה, מאחר וניתן היה לחשוב שלמלך מותר להתגאות במעמדו הרם והמיוחד, ולכן התורה מבהירה שאפילו למלך אסור להתגאות וקל וחומר לכל אדם.

הערה:

לפי הכתוב בפס' יט'-כ' עשנן שתי מטרות למצוות המיוחדות המוטלות על המלך:

א. "....לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-

הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתם", "וּלְבַלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאל...". כלומר

להביא את המלך ליראה את ה' כל חייו ולשמור את מצוות ה', ושהמלך לא

יסור אפילו מהוראת הנביא שלא כתובה במפורש בתורה..

ב. " לְבַלְתִּי רֹס לְבָבוֹ מֵאֲחָיו " בשביל שלא יתגאה על העם הכפופים לו.

הערה: מהמקורות הבאים ניתן ללמוד גישות שונות לגבי הנהגת מלך אל מול העדפת הנהגת ה'. נראה שהנהגת המלך לרוב לא היתה רצויה ונתפסה כפגיעה באמונה בהנהגת ה', וכאשר הנהגת המלך היתה מקובלת הדבר נעשה תחת מגבלות כפי שלמדנו על מצוות המלך מן התורה.

שופטים ח, כב-כג-גדעון:

כב ויאמרו איש-ישראל, אל-גדעון, משל-בנו גם-אתה, גם-בנך גם-בן-בנך: כי הושעתנו, מיד מדין. כג ויאמר אלהם, גדעון, לא-אמשל אני בכם, ולא-ימשל בני בכם: יהוה, ימשל בכם.

הערה:

בני ישראל מבקשים מגדעון שיהיה המלך שלהם, לגדעון יש מסר חשוב: "לא אמשל אני בכם ולא ימשל בני בכם; ה' ימשל בכם" (פסוק כג). גדעון טוען שעם ישראל אינו צריך מלך בשר ודם אלא שה' יהיה מלכם, כפי שהיה עד אותם ימים.

שמואל א ח, ד-ט –

ד ויתקבצו, כל זקני ישראל; ויבאו אל-שמואל, הרמתה. ה ויאמרו אליו, הנה אתה זקנת, ובנך, לא הלכו בדרךך; עתה, שימה לנו מלך לשפטנו--ככל-הגוים. ו וירע הדבר, בעיני שמואל, כאשר אמרו, תנה לנו מלך לשפטנו; ויתפלל שמואל, אל-יהוה. ז ויאמר יהוה, אל-שמואל, שמע בקול העם, לכל אשר-יאמרו אליך: כי לא אתך מאסו, כי-אתי מאסו ממלך עליהם. ח ככל-המעשים אשר-עשו, מיום העלתי אותם ממצרים ועד-היום הזה, ויעזבני, ויעבדו אלהים אחרים--בן המה עשים, גם-לך. ט ועתה, שמע בקולם: אך, כי-העד תעיד בהם, והגדת להם, משפט המלך אשר ימלך עליהם. {ס}

הערה:

זקני ישראל מתקבצים ברמה, מקום מושבו של שמואל, ומבקשים ממנו "שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים" (ה). שמואל רואה בעין רעה את הבקשה והוא מתפלל לה'. ה' אומר לשמואל שיש לשמוע בקול העם מכיוון ש"לא אתך מאסו כי אתי מאסו ממלך עליהם" (ז), אך יש להזהיר את העם מראש ולומר להם את משפט המלך. מתגובת ה' ניתן ללמוד את המניע הרע שעמד בבסיס הבקשה של עם ישראל למלך והיא שהעם לא רצה שה' ימלוך עליהם.

ה בגבעון, נראה יהוה אל-שלמה--בחלום הלילה; ויאמר אלהים, שאל מה אתן-
לך. ו. ויאמר שלמה, אתה עשית עם-עבדך דוד אבי חסד גדול, כאשר הלך לפניך באמת
ובצדקה ובישרת לבב, עמך; ותשמר-לו, את-החסד הגדול הזה, ותתן-לו בן יושב על-
כסאו, כיום הזה. ז. ועתה, יהוה אלהי, אתה המלכת את-עבדך, תחת דוד אבי; ואנכי נער
קטן, לא אדע צאת ובה. ח. ועבדך--בתוך עמך, אשר בחרת: עם-רב, אשר לא-ימנה ולא
יספר מרב. ט. ונתת לעבדך לב שמע, לשפט את-עמך, להבין, בין-טוב לרע: כי מי יוכל
לשפט, את-עמך הכבד הזה. י. ויטב הדבר, בעיני אדני: כי שאל שלמה, את-הדבר
הזה. יא. ויאמר אלהים אליו, יען אשר שאלת את-הדבר הזה ולא-שאלת לך ימים רבים
ולא-שאלת לך עשר, ולא שאלת, נפש איביך; ושאלת לך הבין, לשמע משפט. יב. הנה
עשיתי, כדברך; הנה נתתי לך, לב חכם ונבון, אשר כמוך לא-היה לפניך, ואחריך לא-
יקום כמוך. יג. וגם אשר לא-שאלת נתתי לך, גם-עשר גם-כבוד: אשר לא-היה כמוך
איש במלכים, כל-ימך. יד. ואם תלך בדרכי, לשמר חקי ומצותי, כאשר הלך, דויד אביך-
והארכת, את-ימך.

הערה:

שלמה מבקש מה' לב חכם ויכולת לשפוט נכון ולהנהיג את העם, מבקשה זו ניתן
ללמוד ששלמה רואה בתפקיד המלך אמצעי שנועד לטובת העם, ה' השיב לשלמה
והבטיח לו חכמה מיוחדת, ובנוסף גם עושר וכבוד שאיש לא קבל בעבר, וכף יהיה
כל ימיו, ואם ישמע בקולו ויקיים את מצוות ה' מובטחת לו גם אריכות ימים.

הערה:

מהמקורות השונים שלמדנו ניתן לראות את ההתנגדות של גדעון להקמת מלוכה וכן
ההתנגדות של שמואל, מאחר שה' הוא שצריך למלוך על עם ישראל, מהשיחה בין
שלמה המלך לה' בחלום ניתן לראות את תפיסתו הנכונה של שלמה למלוכה
שמטרתה להנהיג את העם ולהוביל אותם ללכת בדרך הישר.